

Marija Jovanović

Spletkarenje
sa
sopstvenom
dušom

■ Laguna ■

Copyright © Marija Jovanović, 2000
Copyright © ovog izdanja LAGUNA, 2018

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Mioni, mom anđelu

„A duša
ako hoće sebe da upozna,
u dušu ona
treba da gleda:
stranca i neprijatelja
spazismo u ogledalu.“

Jorgos Seferi

Prepričavanje uvek poprimi neki vid spletkarenja. Čak i kad istinski želimo da u sećanju obnovimo neki doživljaj, tačno-onako-kako-je-bilo, upadamo u zamku najgore vrste – spletkarenja sa sopstvenom dušom. Zahtev za potpunom iskrenošću završi se nehomičnim domundavanjem sa sobom; ulizički oduzimamo, dodajemo, prekrajamo, laskajući i kad, navodno, sebe u sebi najviše opanjkavamo.

Sećanje nije zapečaćena konzerva koju po potrebi otvorimo i zateknemo uvek isti sadržaj; ono preobražava prošlost, upisujući mu sadašnje znanje, iskustvo i osećajnost. Zato priču o prošlom (a svaki trenutak je već prošlost; prokletstvo vremena je upravo u tome što retko uspevamo da uhvatimo i proživimo trenutak, neponovljivost i punoću sadašnjosti, bez tereta prošlosti i neizvesnosti budućnosti), dakle govor o bilo čemu, treba uzeti sasvim uslovno, kao mešavinu malo nehomičnih laži, malo stvarnog zaborava, malo dodvoravanja vlastitoj taštini, i sasvim malo iskrenosti, sve stopljeno u pitku *café crème*, u koju umesto šećera sipamo gomilu spletki.

POČETAK KOJI SE RAČVA:
„GDE SI SE ZAJEBAO, SAVALITA“
ili
„KAKVA JE KORIST ČOVEKU
AKO I SAV SVET ZADOBIJE,
A DUŠU SVOJU IZGUBI“

Georg Vilhelm Fridrih Hegel je čovek koji me ispunjava osećanjem apsolutnog poštovanja. Nemački pedantno i marljivo izgradio je najveći misaoni sistem u filozofiji. Tek što je seo i zasukao rukave da se poduhvati posla, suočio se sa problemom koji mene trenutno muči. Sa problemom Početka. Postavio je sebi, a i čitaocima, pitanje kako je najlogičnije u Sistem logično ući. To jest, ne može se u njega hrupiti tek tako, kroz odžak ili prozor, već se mora znati za red.

Čini se, ništa lakše.

E – nije.

Upravo – ništa teže.

Problem se pokazao veoma komplikovanim i toliko važnim da je čak jedan Hegel lupao glavu; probao ovako, onako i, na kraju krajeva, ostavio ga maglovito nejasnim.

Ispalo je, naime, da postoje dva početka. Dobro, reč je o Grandioznom Sistemu, možda mu, stvarno, treba dva ulaza. No pustimo Hegela na miru da pišeli pišepaneznadastane svoja dela; nije on makar ko. Htela sam, neka mi oprostí za neskromnost, da ga iskoristim kao opravdanje za početnu bifurkaciju.

Metodološki raspojasana, mogla sam, umesto bifurkacije Početka, napraviti trifurkaciju ili kvatrofurkaciju, jer u priči uvek postoji neko pre-toga, beskraján niz pre-toga, nebrojene pritoke koje objašnjavaju jedna drugu. Ulančavanje naracije je vrtlog koji vuče sve dublje u regresiju, rđava beskonačnost koju treba odlučno zaustaviti. Zato, bez zavlačenja u dalje furkacije i konfabulacije, presecam umršeni čvor i počinjem.

Jedan krak Početka se odvaja, ali je to tako malo, majušno pre-toga da se možete napraviti kao i da ga nema. Tiče se objašnjenja zašto svoju priču počinjem *tudim* Početkom; zašto prizivam u pomoć Marija Vargasa Ljosu.

Nije stvar u tome da je meni neprijatno da psujem, pa citiram drugog i krijem se iza nespornog književnog autoriteta, već zato što Ljosin junak Santjago Savala postavlja neizbežno i nezaobilazno pitanje pred kojim se nađu svi koji na pragu takozvanih srednjih, četrdesetih godina sebi podnose *interni* životni bilans koji uključuje ukupne do tada učinjene i stečene prihode i rashode, obaveze i potraživanja.

Budući da je strogo poverljiva duševno-poslovna tajna, ovaj bilans, sasvim različit od evidencije tekućih transakcija uspeha i neuspeha, od periodičnih, skraćenih, probnih ili godišnjih izveštaja koje drugima o sebi podnosimo, maksimalno je iskren i nenaštímovan. U njemu se računa

po pravilima *lične* matematike, gde umirujuće neodređenosti nepoznatih x, y ili z svako mora da zameni svojim pravim vrednostima da bi jednačine tačno izveo do kraja.

Dakle, zavaljen na zadnjem sedištu taksija koji promiče kroz sirotinjske, oronule četvrti Lime, Santjago, zvani Savalita, sa rezignacijom konstatuje da se čitav Peru, kao i on sam, u nekom trenutku, negde zajebao.

Gde, pita se, kada.

Eto ga.

To je Početak.

Ljosin.

U mojoj verziji on glasi:

Gde si se zajebala, Marina?

Odgovor sam pronašla na nadmorskoj visini od nekih deset hiljada metara, dok je avion *Olimpik ervejza*, na relaciji Iraklion–Atina–Beograd, nadletao Solun.

Otpakovala sam Vasilisov poklon i na dlan mi je skliznuo starinski zlatni krstić sa rubinom u sredini.

Tada sam shvatila.

I kad i gde i zašto.

Priznajem, sa stidom (jer se užasavam svakog javnog, kamoli histeričnog izliva emocija), da sam plakala. Nekontrolisano.

Ronzanje je prekinula stjuardesa koja mi se, zatečena tako nemilim prizorom, obratila pitanjem šta se događa i da li mi je potrebna pomoć.

Bila sam dovoljno prisebna da joj ne odgovorim: „Duša je moja žalosna do smrti“ (kakva duša, kakvi bakrači, nećemo se, valjda, na pragu drugog milenijuma vraćati u

romantizam, unositi pometnju u naš lepi, veseli Novi Svetski Poredak čije su oči uprte u Progres, a ne u Regres), već sam, poučena iskustvom da medicinska terminologija na ljude deluje izuzetno umirujuće, rekla: *Don't worry. I'm suffering from Slavic Syndrome. Everything is under control.*

Upalilo je. Stjuardesa je veselo nastavila da se šetka kroz avion, deleći, pritom, svoj blistavi, profesionalno ljubazni osmeh na ravne časti svim putnicima.

Iako smišljena *ad hoc*, radi smirivanja situacije, sintagma slovenski sindrom u suštini je tačno opisivala moje stanje. Svaka čast drugima, ali samo jednom Slovenu moglo je pasti na pamet da napiše kako je čovek toliko širok da ga treba suziti. Mislio je, naime, na dušu.

Meni je u trenutku iluminacije zaista bilo potrebno da je suzim; manje bola bi stalo u nju. Ovako, ona se punila i punila i punila; nadimala se, sve više, poput ogromnog cepelina. Pretila je opasnost da jednostavno probije telesnu ljusku i nastavi da raste, kao nezavisno biće.

Ta vizija me je ispunila blagom panikom koja je ubrzo ustupila mesto olakšanju; posle mnogo vremena raspogala sam neoborivim dokazom da dušu nisam izgubila.

Doduše, ni svet nisam zadobila, ali nisam se ni trudila. Naprotiv.

Sasvim naprotiv.

1

Njihovo prisustvo otkrila sam slučajno, dok sam se, kao četvorogodišnja djevojčica, igrala pod kuhinjskim stolom. Podigla sam poklopac koji je kamuflirao otvor za dimnjak i videla ih kako se kikoću, šćućureni, maleni i slatki, slađi od šećerleme, čak i od šećerne vate koju sam jela na novogodišnjem vašaru, srećni što sam ih pronašla i što mogu korisno da mi posluže. Te ljudiće, te homunkuluse nazvala sam šumši; bilo da se odnosilo samo na jednog ili na svih devet, nosili su ovo ime neodređene jednine-množine.

Nečujni i nevidljivi za svakog sem za mene, šumši su postali moji verni pomoćnici. Između ostalog, podarili su mi moć da utičem na tok misli drugih ljudi.

Upućena u ovu tajnu, Katarina, moja dve godine starija sestra, utrošila je ogromnu energiju ne bi li me ubedila da šumši ne postoje i da ja ničim ne upravljam, već se stvari odvijaju svojim tokom. Njena razložnost je gubila bitku pred nesumnjivim dokazima. Dovoljno je bilo da zažmurim i da im došapnem šta želim, to bi se, ma kako neverovatno bilo, uz pomoć šumšija ostvarivalo.

Na početku šestog razreda osnovne škole odselili smo se iz starog stana.

Šumši nisu prešli u novi.

Čarolija je nestala.

Zlatna prašina je spala sa mene.

Postala sam obična devojčica.

2

Kada su moji roditelji svečano obznanili Katarini i meni da ćemo leto 1975. godine provesti u Grčkoj, zanemela sam od radosnog uzbuđenja.

Najavljeni odlazak je ličio na božanski dar, toliko iznenađan i neočekivan da sam na trenutak pomislila kako su mi šumši, moja već davna prošlost (jer za šesnaestogodišnju devojkicu vreme – inače neuhvatljiv fenomen čije proticanje tobože objektivno merimo ravnomernim otkucajima časovnika – predstavlja sasvim proizvoljnu kategoriju, potpuno subjektivan doživljaj zbog koga se čak i neposredna bilost smešta u ontogenetski mezozoik) ponovo priskočili u pomoć i trijumfalno izveli svoju vragolastu podvalu, podmetnuvši mami i tati *moju* želju kao njihovu nezavisno donesenu odluku.

Neposredno pre toga, prošla sam kroz proces konverzije; dotadašnji svet mašte, čiji su me likovi i događaji plivali izvirući, najpre, iz desetina tomova edicije „Najlepše bajke sveta“ (nestrpljiva da otkrijem sve tajne skrivene u

nizu štampanih redova, veoma rano sam savladala azbuku, oslobodivši se time zavisnosti od promenljive volje mojih dotadašnjih čitača i njihovog, po mom mišljenju, traljavog i nesavesnog obavljanja svete dužnosti), a zatim se bogatio haotičnim izborom lektire koji je po svojoj nenamernoj, ali neospornoj bizarnosti načinio od mene knjiškog ekscentrika; dakle, taj svet, nabujao kao nezdravo halapljiva mesožder-biljka, zamenila sam ljubavljju prema Heladi. Bila je to prirodna i logična zamena, učinjena u dobar čas. Već sam osećala da ponašanjem odudaram od svojih vršnjaka; apsolutno odsustvo smisla za realnost činilo me je smušenom i smešnom. Atina i Sparta, moje nove opsesije, imale su tu prednost što nisu bile plod imaginacije. One su stvarno postojale.

Zbog njih sam unapred i zauvek, pre svakog iskustva, pre nego što sam kročila na njeno tlo, zavolela Grčku onako kako neurotični usamljenici prigrlje jedinog prijatelja – histerično i bolno.

3

U rukama mi je crnobela fotografija malog formata.

Mršava, belokosa devojka nesigurno se smeši, gledajući ravno u magično crno oko kamere; samim tim pravo u svakog budućeg posmatrača. U mene, sada.

Ta devojka sam ja. Slikala me je Katarina, prvog dana kada smo stigli u Mihanjonu, malo mesto kraj Soluna.

Posmatram je ispunjena čudnom mešavinom ljubavi, besa i sažaljenja koju u roditelju izaziva upadljiva nesprenost njegovog deteta. Istovremeno želim da pomilujem po kosi tu sen dozvanu kroz vreme, da joj kažem, sa bezbedne razdaljine već pređenog puta, ne boj se, sve će ovo proći, svet nije tako strašan kao što sada misliš, i da se nervozno iskalim, iako znam da nije kriva, da zaista ne ume drugačije, trgni se, zaboga, razveži se, uklopi se, čega se toliko bojiš.

Posmatram je kao opčinjena, iako znam da ću tako započeti dobro poznatu opasnu igru u kojoj sam večni gubitnik. A opet, srljam da je odigram do kraja kao strasni

kockar koji je ubeden da će baš ovaj put uspeti da povрати izgubljeno.

Znam da ću se vratiti u avgustovski dan '75. godine, da će se izbrisati granica između mene sadašnje i negdašnje, da će oživeti duša koju sam brižljivo sakrila od sebe i smestila, zajedno sa starim pismima, na dno ormana, da će me, protiv moje volje, zaposesti kao privremeni objekat za stanovanje. Znam da ću je moliti – dosta je bilo, oslobodila sam te se, oslobodi i ti mene, ne dolazi mi više, preseli se u san, gde živi i Onaj zbog koga se kamenje pomera iz ležišta, budite tamo zajedno, pohodite me samo u noćima punog meseca – i znam da ona neće otići.

Istina je da ne treba pokretati golemo kamenje. *Istina je* da potone svako ko ga dira, ko izmešta već slegnuti teret. Ali ja sam ga pokrenula.

Ponovo postajem šesnaestogodišnja devojka koja je, odmah po dolasku, izašla na terasu iznajmljene kuće u Mihanjoni.

Tada je sve počelo.

4

U senovitoj bašti restorana preko puta sedeo je crnokos mladić koji me je netremice posmatrao. Videlo se da je prirodni centar bučnog društva okupljenog za stolom; ipak, delovao je neuhvatljivo odsutan, kao izmaknut i izdvojen od dešavanja.

Toplina mirnih, krupnih očiju i napadna, gotovo drska čulnost punih, naglašenih usana skladno su se na njegovom licu slile u celinu koja je odisala uzbudljivom i uznemirujućom lepotom.

Uletela sam u njegov pogled kao u zagrljaj. Naše su duše došapnule nešto jedna drugoj, govorom bez reči, dodirnule se trepljama i sporazumele pre nego što smo mi toga bili svesni.

Bez upliva misli i domišljanja u trenutku mi je, kao skupoceni poklon do koga sam došla bez muke i truda, bilo dato saznanje da je on, Nepoznati, moja sudbina.

Sagla sam se da nešto, kao, dohvatim sa poda, predosetivši nadolazeću katastrofu čiji mi je tok bio dobro

poznat: prvo me preplavljuje osećanje stida, a onda, kao da mi nije dosta unutrašnje muke, ono trijumfalno izbija spolja – ne ljupko rumenilo koje senči obraze, već vreli- na i žar usijane lave, „nezgrapno crvenilo opeke“ koje se penje od vrata, preko lica, sve dok i razdeljak u beloj kosi ne postane tanka purpurna nit.

Koliko sam sebe mrzela zbog toga, koliko puta sam plakala tužno, besno, ogorčeno – kako ne možeš da se kontrolišeš, glupačo, kako možeš da se tako blamiraš, svi te gledaju, svima je neprijatno zbog tebe, neka te i zovu miš-beli-sreću-deli, pogledaj kakva si, ništa drugo nisi ni zaslužila; koliko puta naglo bežala, bez objašnjenja i izvi- njenja, bez obzira ko tu bio, da bih skrila svoje purpurno lice na kome bi se tragovi divljačne stidljivosti satima zadržavali u vidu odvratnih rumenih pečata, uz glasno čuđenje moje majke, dakle ja stvarno ne znam šta je ovom detetu, samo tako skoči, nestane, tresne u vrata ovako nespretna i izgubljena, vrat će polomiti jednog dana.

(Mnogo kasnije, kad već nije shvatala šta se oko nje deša- va, njeno proročanstvo se ostvarilo, gotovo u potpunosti.)

5

Utrčala sam u sobu. Čula sam glasove mojih roditelja koji su dopirali iz kuhinje, zapažala da sunce prodire u polumrak sobe kroz uske poprečno-rupičaste otvore na spuštenim šalonima, gledala u neraspakovane kofere i netom otvorene prazne ormane sa nizom vešalica koje su se još uvek pomalo ljuljale i sve to mi je delovalo kao neprimeren i siromašan okvir u čijem centru se nalazilo moje srce, koje je ispunilo celu sobu svojim muklim, snažnim otkucajima.

Pikrjala sam se šalonima i provirila kroz rupice. I dalje je bio u bašti. Pričao je sa drugovima, pogledajući povremeno ka našoj terasi. Čeka da ponovo izađem, pomislila sam, sa ubeđenjem koje je drastično odudaralo od moje sveopšte nesigurnosti. Malo zatim oni su ustali i krenuli, izgubivši se iz mog ograničenog rupičastog vidokruga. Odlazeći, on se osvrnuo, kao da se pozdravlja sa mnom. Znala sam da ćemo se opet videti.

6

Sutradan, u istoj bašti.

Svi su na plaži sem mene, albinski beloputog, poslušnog zatočnika sunca.

Udubljena u knjigu, nisam čula šum koraka koji se približavaju.

– *Hello, I am Vasilis. May I sit at your table?* – trgao me je dubok, malo promukao glas.

On.

Vasilis Prekrasni, pomislila sam.

Sažeto suštastvo bajkovitosti, carica mog detinjstva bila je Vasilisa Prekrasna. Baš zato njen lik je ostao tajna; nedokučivo svetlucanje. Kada bih pokušala da je zamislim, ona se pojavljivala klizeći ka meni – i to *obavezno* klizeći, jer ako je Prekrasna onda je kod nje sve drugačije, onda ona ne korača, već *klizi* – a lice bi joj blistalo takvim sjajem da nikad nisam uspela da ga jasno vidim.

Umesto Vasilise – Vasilis.

Isto – Prekrasni.

Krunisao je moju tvrdu detinju veru u istinitost mladih odvažnih prinčeva, zlatnih jabuka, dobrih vila, veštica i aždaja. Zakasneli, ali dobrodošli dokaz.

Poslednji poklon šumšija, pomislila sam.

Čula sam njihov veseli smeh odobravanja.

Vasilis je ušetao u moj život kroz širom otvorena vrata, do tada zaključana za svakog. Prvi nepoznat čovek čije prisustvo nije izazvalo zastrašujuću uzbunu. Nisam pocrvenela. Nisu mi se oznojili dlanovi. Samo su mi u stomaku zalepršali leptirići.

– Kako se zoveš?

– Marina – rekla sam.

– Marina, Marina, Marina – izgovarao je kao da razlaže ukus imena u ustima. – Marina kao more. Odgovara ti.

Pre nego što sam uspela da nešto kažem, uradio je ono što me je isprva iznenadilo, na šta sam se, tokom godina, navikla. Zažmurio je i dok mu je cigareta dogorevala među prstima, počeo je da pevuši, za sebe, do kraja predano. Onda je otvorio oči, opet na javi, i ponovio: Marina, Marina, Marina.

Pitagora je kosmos zamišljao kao veliku muzičku kutiju; planete, poređane u svemiru po zakonima muzičkih intervala, stvaraju sazvučje sfera, melodiju koju čovek

samo podražava. Vasilisa je dozvala muzika zvezda; on ju je pronašao u sebi.

Sve što je hteo da izrazi, sve što je osećao, prenosilo se kroz nju. Prepoznao je svoj osnovni ton i sledio ga, stvarajući harmonsku celinu u koju je uklapao svaki novi utisak.

(Nepoznatim putevima Gospodnjim, muzika je, kao poziv i životni izbor, oživela kroz Saru, jedinu osobu koja uspela da popuni moje srce kao nekada Vasilis.)

Moje je ime otpevao kao modulirajuću sekvencu, most između osnovnih tema; očigledno da mu se rezultat dopao i teme su se slile u kontrapunktski sklop.

8

Koliko imaš godina, šesnaest, kažem, a ti, pitam, devetnaest. Učenica, pita, da, kažem, završila sam drugi razred gimnazije, lepo, kaže, on radi kao di-džej, ima svoj bend, kaže, već su napravili demo-snimak, možda nešto od tog ispadne. Voliš li rokenrol, pita, voliš li *Stonse*, pita. Pa ne baš, zamucalo je mali, uredni abonent *Muzičke omladine*; stvarno, kaže Vasilis Prekrasni, stvarno, kažem, ali zato voliš da čitaš, jelda, konstatuje prevrćući listove knjige (a u dnu oka mu se iskri ne podsmeh, već istinska razgaljenost nad nekim ko je toliko drugačiji); klimam glavom, a on, kao da mi time daje oproštaj, kao da smo time rešili problem mog pristupa u njegov svet, okej, kaže, muzika ili knjige, važno da imaš svoje skrovište.

Kakav božanstven šlagvort! Sad je trebalo da uletim sa replikom, da kažem nešto lepo i pametno, što bi u punom sjaju predočilo moju originalnost, što bi ga obojilo sa nogu. Kada sam, međutim, pokušala da verbalizujem svoju uobičajenu igru u kojoj sam se spretno i lako

poigravala ogromnom količinom fantastičnih predstava i konkretnih podataka, nataloženih u prepunjenoj, a razgovorima nepražnjennoj glavi, kada sam dobila priliku da preteram taj galimatijas preko uskog brvna artikulacije, desilo se nešto strašno: moja svest se blokirala i ispraznila. Uspaničila sam se. Beznadežno sam kopala, histerično tražeći prikladnu temu, ali mozak se pretvorio u neplodni pustinjski pesak, bez traga života, bez ičega što bi se iz njega moglo iščeprkati. Spustila sam glavu, da bi mi duga kosa pala kao zavesa i sakrila lice; uporno i usredsređeno sam vrtela jedan pramen, kao da obavljam posao od koga mi zavisi život. I ćutala. Otići će, mislila sam, kaje se što je uopšte prišao ovakvom moronu. Ali on nije odlazio. Očigledno mu nije smetala tišina između nas.

Osmelila sam se da ga pogledam ispod oka. Žmirkajući od sunca, posmatrao je pučinu. Izgledalo je da je otišao za svojim mislima i da nije svestan mog postojanja. Onda se okrenuo i uputio mi jedan od svojih ohrabrujućih osmeha, punih topline; opusti se, rekao je, sve je u redu.

Neće otići, pomislila sam, rasterećena.

I tako je krenulo.

Reči su počele same da naviru.

Pitala sam ga, mnogo kasnije, jedne noći na Kritu, zašto mi je prišao, šta je to video na meni *onakvoj*.

–Tebe – mirno je odgovorio.

DEUS ABSCONDITUS

ili

MALI PORODIČNI PAKAO

Spolja gledano, bili smo uzor građanske, intelektualne porodice. Spolja gledano, Katarina i ja smo odrasle u sređenom i savršenom porodičnom okruženju; čistom i sterilnom kao operaciona sala.

Da bi se, međutim, došlo do istine, „spolja gledano“, taj površni, zdravorazumski, u-sumnju-ne-dovodeći pogled koji se zasniva na naivnom prihvatanju neposrednosti, treba razmaknuti kao zavesu.

Iza paravana „spolja gledanog“, svaka porodica je velika tajna, sa manjim ili većim skrivenim paklom u njoj.

Naš mali porodični pakao temeljio se na konstantnom, a potuljenom psihičkom pritisku kom smo Katarina i ja bile izložene. Srž potuljenosti se sastojala u tome što se granice zakona i pravila skamenjene patrijarhalne strogosti koje nismo smele preći, čak ni dodirnuti, nisu postavljale eksplicitno, rečima i direktnim zabranama, već obavezujućim nagoveštajima i atmosferom koja je gušila.

Nije bilo velikih svađa i raspravki; burni verbalni okršaji su izbegnuti zahvaljujući višem nivou komunikacije

kojem su nas roditelji naučili – *očnom govoru*. Odrasle smo pritisnute *značajnim* i *izražajnim* pogledima koje su razmenjivali, međusobno i sa nama; izveštili su se toliko da su time mogli dočarati, bolje i upečatljivije nego rečima, smenu podjednako snažnih osećanja neverice, bola i prezira, izazvanih našim neočekivanim postupkom. Ukoliko ne bismo pravilno čule i razumele *pogleda*, usledila bi druga faza – period grobne tišine i višednevne distance. Povlače se u sapatničku uvređenost u koju je bilo nemoguće prodreti. Između njih i nas stajala su zatvorena vrata sobe; prividno, ona su značila radite-šta-hoćete, a u stvari bila su metafora nemoćnog očaja u koji bi oni, navodno zbog nas, zapadali.

Majka je obožavala da porodični život izloži javnom ocenjivanju i pobere lovorike. Katarina i ja smo, po njenom mišljenju, ulaskom u pubertet postale potencijalni subverzivni elemenat u porodičnom miru koji može razrušiti dugogodišnji trud, ovenčan sveopštom hvalom i priznanjem da je savršena majka. Usuđujem se da kažem da je bila, u tragovima, ljubomorna na sestrinski savez, nepomućen svađom. Naša vezanost je orah koji nije uspeła da polomi; u sašaptavanju i nevinom kikotanju videla je prve znakove drskosti i moguće pobune, razdešenost i javašluk. Smejete se kao dve budale, kaže ljutito, a ti, obraća se meni, kad bi Katarina i prst pokazala, tebi bi bilo smešno. Ne razumem, nastavlja, kako se možete smeјati *bez razloga*; razlog i odobrenje su, naravno, bili u domenu njene prinadležnosti.

Ukoliko je nešto bilo van njenog poimanja smešnog, momentalno je proglašavano za glupost, pakost ili rujanje. Kao što je moja bolna zatvorenost, koju nije ni

pokušala da razume i prihvati, za nju bila inat; prkos koji treba slomiti i pokoriti svojoj volji.

Kada sam prvi put uzela u ruke Bibliju, uprkos sumnji mog dede, prote, da je neću razumeti, „jer to nije knjiga za decu“, Knjiga nad knjigama sama se otvarala preda mnom.

Nije bilo ničega nejasnog. Naprotiv; starozavetni svet boga Jehove, strogog Boga nad vojskama, bio mi je blizak. Ja sam živela u njemu. Zakoni i propisi, kazna za prekršaj, oko za oko, zub za zub, srdžba umesto blagosti, bes zbog tvrdovratosti naroda koji ne poštuje jasno postavljene zahteve; o, kako sam *to* dobro razumela.

Primenjeno na moju porodicu, majka je bila Mojsije, izabranik koji je jedini imao mogućnost da licem u lice govori sa Svevišnjim i da rezultate tih razgovora objavi sinovima Izrailjevim kao konačne istine i uputstva za to šta im valja činiti. Posedovala je sigurnost i određenost u svemu i prema svemu kao da joj neopozivost njenih ubeđenja garantuje sam Gospod; kao da se, na volšebni način, baš pred njom otkrio Skriveni Bog.

Njen autoritet bio je potpomognut time što je naš otac bio urođeno distanciran prema ljudima i izbegavao je svaku konfliktnu porodičnu situaciju. Bio je sušta lirska priroda, sa izrazitom sklonošću ka apstraktnom mišljenju; intelektualac radoznalog i otvorenog duha. Suzdržan i odmeren, retko je izricao definitivne sudove. Mamina logičko-matematička inteligencija, efikasna u rešavanju praktičnih problema, postala je dominantan određujući princip našeg života, ne zato što je tata bio slabić ili mlakonja koji se povukao pred njenim agresivnim nastupom;

suština je bila u tome da nije umeo da pronade pravu formu za svoju duboku ljubav prema nama dvema. Patrijarhalno skopčan, sužene emocionalne ekspresivnosti, smatrao je prirodnijim da „Mama“ reguliše odnose sa „devojčicama“ i prećutno je ustoličio za vrhovnog zapovednika svakog *comme-il-faut*. Kratkotrajni blesci verbalne bliskosti između nas dvoje nikad nisu zadirali u intimu, već su se zadržavali na bezbednom terenu estetskih rasprava o novoj knjizi, nekoj slici ili elaboriranju istorijskih tema.

Zato je naš Mojsije nesmetano harao po svim oblastima praktičnog života; ona je sa olimpijskim mirom donosila Tablice porodičnih zakona, teške kao kamene ploče sa gore Sinajske. Katarina i ja smo se pod njima migoljile, tražeći prostora i vazduha, mada su nam se odbrambeni mehanizmi razvili u suprotnim pravcima: ja sam se okrenula sebi, ka unutra, kao refleksivna zamenica, Katarina, čudo druželjubivosti, bežala je u druge.

Ali ono zajedničko, što je ostalo do danas – naša neubeđenost u bilo šta, koju ljudi često shvataju kao nesigurnost, uvažavanje svakog protivmišljenja kao moguće boljeg i ispravnijeg, spremnost da se ono promeni pod teretom argumenata, odbijanje da se izgrade okoštali principi i nepromenljivi stavovi – stvarala se u nama dvema kao odbrana da ne ponovimo nju.

Da ne budemo naša Jehova-majka.

Da ne živimo u prosečnoj, blaženo nereflektovanoj i nikad ničim pomućenoj samorazumljivosti sveta i odnosa.

Svaki naredni dan bio je praznik. Budim se sa svešču da ćemo ga provesti zajedno. On me čeka ili ću ja stići prva. Još bolje; gledaću ga kako ide ulicom, ravnodušan na poglede koji ga prate. Hodao je slušajući svoju muziku. Neponovljivo. Kad želim da se dotučem patnjom, puštam taj film. U sali za projekciju sedimo moj bol i ja, i posmatramo njegovo kretanje gracioznog pantera. Da bi goraka slast duže trajala, uključujem komandu *slow motion*. Na usporenom snimku, on prinosi ruku sa neizbežnom cigaretom i duboko uvlači dim, drugom rukom provlači prstima kroz kosu, dok svaki deo tela skladno učestvuje u sporom, gotovo erotskom ritmu ležernog hoda.

Svesna svoje nelepote, koju mi familija nije opraštala kao da sam je na rođenju namerno izabrala samo da bih njih nervirala, bila sam očarana zato što je on svoju upadljivu lepotu nosio nehajno, sa urođenom otmenošću i mirom grčkih statua koje, zatvorene u svoje savršenstvo, oplemenjuju ovaj svet.